

נהגות אורות של אמונה לדרך החיים

החזרת

מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

גיליון ה פרשת במדבר תשפ"ו

בצל האמונה

פרקי חיזוק לחיים של רוגע ושלווה

סוד המאמץ המעניק לנו חיות

החיות שבתוך המאמץ

לפעמים אנו מוצאים את עצמנו חולמים על חיים של שלווה מוחלטת, בלי דאגות פרנסה, בלי קשיים ובלי מאבקים ויזימומים. אנו מדמיינים שאלו רק היה לנו הכל מוכן ומזומן על מגש של כסף, היינו המאושרים באדם. אך האמת היא שהטבע האנושי עובד בצורה הפוכה לחלוטין.

חז"ל מלמדים אותנו במסכת אבות על כך: "אֵתָהּ חַיִּי. מִרְן הַחַתִּים סוֹפֵר עֵינָהּ פִּירֵשׁ זֹאת בְּדֶרֶךְ מַלְיָצָה וְהַסְבִּיר כִּי הֵעֵל כִּרְחָק" - כלומר המאמץ והקושי של האדם בעולם הזה - הוא הוא הסיבה לכך ש"אתה חי". הטבע האנושי הוא כזה שהבטלה מביאה לידי שעמום, ואדם שיש לו את כל משאלותיו יום יום מבלי שום מניעה או אתגר, סופו שימאס בחייו. הקדוש ברוך הוא בחוכמתו נתן בלב האדם את הדאגה והצער, את הרווח וההפסד, את העלייה והירידה. חוסר המנוחה הזה בדעתו של האדם, העייפות והיניעה התמידית, הם אלו שמעניקים לו את חיותו בעולם.

לכך כיוון יצחק אבינו כאשר בירך את עשו (בראשית כו, ט-טז) משמני הארץ יתיה מושקף ועל כך הוסיף ועל כך תתיה. אין הכוונה רק למלחמה פיזית, אלא לכך שעשו יצטרך תמיד להילחם ולהתאמץ על קיומו, כי לולי המאמץ הזה והמלחמה הפנימית, היה מואס בחייו מרוב שומן ותענוג.

בני ישראל בוחרים בחיים

אצל עם ישראל הסיבה לחיים היא נעלית הרבה יותר. עבור יהודי, כל רגע בעולם הזה הוא הזדמנות יקרה מפי, כדברי חז"ל שיפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא. היהודי אינו חי "על כרחו" במובן של חוסר ברירה, אלא הוא חי מתוך בחירה ומטרה, כפי שנאמר (דברים ל, ט-יב) וּבְחַרְתָּ בַחַיִּים... כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ. בעוד שעצם החיים הגשמיים המשותפים לכל הנבראים הם אכן "על כרחך", הרי שהחיים הרוחניים של היהודי מגיעים מתוך חפץ ורצון, כפי שכתב דוד המלך ע"ה (תהלים לה, י) מִי הָאִישׁ הַחֲפֵץ חַיִּים.

כיצד ניתן לחייב את האדם על מציאות שנכפתה עליו?

על המשנה הזו במסכת אבות מקשה הגאון רבי אליהו מוויילנא ע"ה בספרו קול אליהו קושיה עצומה. אם המשנה קובעת שעל כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי, הרי שכל מציאותו של האדם בעולם הזה נכפתה עליו מבלי שמישהו שאל לדעתו. אם כן, כיצד ניתן לומר בסוף המשנה ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון?

הדבר דומה למשל על עשיר גדול שכפה על אדם פשוט להיות מנהל החשבונות שלו. אותו אדם זנק שאין לו מושג במספרים ואינו יודע קרוא וכתוב, אך העשיר הכריח אותו במכות עד שהלה התיישב לעבוד. כעבור שנה, כשראה העשיר שהחשבונות מבולבלים ומוטעים, ביקש להכות את המנהל. זנק האיש בבכי - כיצד אתה בא אלי בטענות. הלא הודעתי לך מראש שאיני מסוגל למלאכה זו. כך גם האדם יכול לטעון - אם הבאת אותי לעולם בעל כורחי, כיצד אתה תובע ממני כעת דין וחשבון על מעשיי?

המשך בעמוד הבא

נהיגות

פניני דעת לנתיבות חיי היום

טעימה של מתיקות

מדוע ניתנה השבת לפני מתן תורה?

בעולם שלנו מוכר הכלל שכדי לגרום לאדם להתחבר לדבר חדש ובלתי מוכר, הדרך הטובה ביותר היא לתת לו לטעום ממנו מעט. ברגע שהוא חווה את הטעם הטוב הוא כבר יבקש להתקרב מעצמו. מתברר שהיסוד העמוק הזה בנפש האדם טמון עמוק בסדר ההיסטורי של קבלת התורה. לפני שעם ישראל קיבל את התורה על כל פרטיה ומצוותיה העניק לנו הקדוש ברוך הוא טעימה אחת קטנה ומתוקה שתפתח לנו את הלב.

הרופא שהגיע לעיר זרה

חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה. הדברים מבוארים בספר הקדוש סידורו של שבת (שורש א ענף ב ע"ה ט) שעמד להבין מהו הטעם שמצוות שבת ניתנה לישראל במרה עוד קודם בואם להר סיני.

משל למה הדבר דומה לאדם שהיו לו תרופות למכור ושמע כי יש מקום שאין שם מיני רפואות כמו אלו שבידו, ומשום כך ישנם בעלי מום וחולים רבים שלא מוצאים מזור למצבם. שינס האיש את מותניו בא לאתה העיר והכריז בקול על סחרתו המיוחדת ועל כוחה להושיע ולרפא. אך איש לא שם ליבו אליו כי בני המקום לא הורגלו מעולם בסמי רפואה ולא האמינו לו שבידו לרפאותם. הם כלל לא ידעו האם יש במציאות תרופות שמסוגלות להחיות ולרפא, וסבורים היו שאם יקרה לאדם חולי או הזיק כך הוא יצטרך להישאר כל ימי חייו.

עד שטיכס הרופא עצה וכשראה עובר אורח שהיה חולני בכל גופו ריפא אחת ממחלותיו בחינם באמצעות התרופות שבידו. כשראו בני המקום את הפלא המוחשי באו כולם לדרוש ברפאותיו עד שהתעשר עושר רב.

טעימות חונם של תורה

כך הוא הנמשל ואף יותר מזה בעניין תורתנו הקדושה שכל מיני רפואות והצלות וגאולה נמצאים בה וכל מיני ברכות של עולמות עליונים ותחתונים טמונים באותיותיה. אך כשיצאו ישראל ממצרים שהייתה ארץ מלאה בתאוות הם לא ידעו שיש רפואה רוחנית כזו למכתם. חשש הקדוש ברוך הוא שאולי מאחר שישאר אינם יודעים את טוב התורה ומתק גופת צוף אמריה הם לא יחפצו בה על אף שהיא כוללת את כל הטובות שבעולם הזה ובעולם הבא.

לפיכך לקח הקדוש ברוך הוא את מצוות השבת וציווה עליה במרה עוד קודם מתן תורה כדי שיטעמו ויראו כמה טוב יש בה ויחפצו לקבל את התורה כולה. כיוון שטעמו ממצוות השבת וראו כי טובה היא עד מאוד הקישו ממנה לכל שאר המצוות והבינו את המתיקות והאור שבהן אשר כל חפצים לא ישוו בה. מיד כשהגיע הקדוש ברוך הוא והציע להם את התורה כולה מיהרו ואמרו נעשה ונשמע.

הכלי שמוציא את החמדה

זהו העומק בביאור מאמר חז"ל חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה. כלי חמדה זוהי השבת שהיא חמדת ימים. מתוך חביבותם של ישראל נתן לנו בורא עולם את הכלי הזה קודם מתן תורה כדי שנטעם ונבין כי טובה היא וממנה קיבלנו חמדה ותשוקה לקבל את כל התורה. לכן נקראת השבת כלי חמדה כי היא זו שהביאה וייצרה בתוכנו את החמדה והתשוקה לתורה כולה.

ההוראה למעשה:

לפעמים שגרת החיים ועול המצוות עלולים להרגיש לנו מעט כבדים ושחוקים ואנו עלולים לשכוח את המתיקות העצומה שטמונה בחיים של תורה. המאמר הזה מזכיר לנו שהשבת היא הרבה יותר מיום מנוחה רגיל היא בעצם תחנת הטענה של חמדה ותשוקה. כשאתה מתיישב לשולחן שבת ומרגיש את הרגוע והקדושה שעוטפים את הבית קח את הטעם המתוק הזה אל תוך הלב. שאב מהשבת את הכוחות ותן לאור שלה להעניק לך חשק שמחה ואהבה לקיום כל המצוות במשך השבוע כולו.

משא הרבנות
מדוע ויתר החפץ חיים על כס הרבנות בראדן?

הצער שמאחורי הכושר הנחשקת

מעשה היה בחתנו של מרן החפץ חיים ע"ה הגאון רבי אהרן ע"ה שהציג את מועמדותו למשרת רבנות באחת העיירות. לאחר שהדבר לא עלה בידו הוא חש צער רב ועגמת נפש גדולה. חותנו הגדול ניסה לנחמו ולדבר על ליבו בדרכים רבות אך ללא הועיל.

כשראה החפץ חיים כי חתנו עדיין שרוי בצער עמוק אמר לו כי יגלה לו מעשה אישי שהיה עימו אך התנה זאת בכך שהדבר יישמר בסוד מוחלט ולא יסופר לאיש עד לאחר פטירתו. בסיפור זה גילה החפץ חיים את הסיבה האמיתית שבשלה החליט לעזוב את תפקידו כרב העיירה ראדן.

הכרעת הדין של הקצב

באחת השנים התגלה בעיירה ראדן מקרה מצער שבו נתפס אחד הקצבים במכירת בשר טריפה לקהל. בעקבות המעשה החמור הוסרה מהקצב חזקתו באופן מיידי. אולם הקצב הגיע אל ביתו של החפץ חיים בבכי תמרורים ובתחנונים והבטיח בכל ליבו שלעולם לא יחזור על טעות.

מרן החפץ חיים שראה כי דברי החרטה של הקצב כנים הם וכי הוא שב בתשובה שלמה ובעיקר מחמת הרחמים על ילדיו הקטנים של הקצב שנתרו ללא מקור פרנסה החליט לשתף את מידת הרחמים בדין. הוא השיב את הקצב לתפקידו והסתפק בהטלת קנס של ארבעים ליטראות שמן לבית הנכסת - דבר שהיה חיוני באותם ימים כדי לאפשר ללומדים לעסוק בתורה בשעות הלילה קודם בוא החשמל לעולם.

הביקור מעולם האמת

לאחר זמן קצר נפטר אותו קצב. באחד הימים נפל מרן החפץ חיים לתרדמה וראה בחלומו שלושה אנשים רמי מעלה מבית דין של מעלה. הם ביקשו לברר עימו מה הייתה כוונתו המדויקת באותו קנס שהטיל על הקצב - האם הקנס נועד לכפר על החטא עצמו או שמא היה זה רק אמצעי זהירות למען "ישמענו ויראו" בעתיד. החפץ חיים השיב כי הקנס נועד למטרת זהירות והרתעה בלבד.

למחרת שב הקצב והופיע בחלומו של הרב כשהוא בוכה ומיילל בבכי קורע לב. הוא סיפר כי כאשר דנו אותו בבית דין של מעלה עלתה עבירת האכלת הטריפות בראש עוונותיו והוא טען להגנתו כי כבר התכפר לו החטא על ידי הקנס שהטיל עליו הרב. עתה לאחר תשובתו של החפץ חיים נותרה הטענה שלו ללא מענה והוא נגזר לשוב לגיהנום.

החפץ חיים פנה אל חתנו ואמר לו שראה עד כמה כבדות ומפחידות הן המטלות המונחות על כתפיו של רב העיר המקבל הכרעות המשפיעות על גורל נשמות בעולם האמת. לאחר אותו מעשה החליט החפץ חיים להתפטר מתפקידו. משום כך סיים החפץ חיים ואמר לחתנו שעליו לשמוח על כך שנדחה מאותו תפקיד וכי לכך כיוונו חז"ל באמרם שְׂנֵא אֶת הַרְבֵּנוֹת.

הנקודה לחיים:

בחיים או לעיתים חושקים בתפקידים ניהוליים או משרות של כבוד והשפעה, ומרגישים אכזבה כשדלתות נסגרות בפנינו. הסיפור הזה מלמד אותנו שכל עמדת כוח מביאה עימה אחריות עצומה שלעיתים אין לנו מושג מה השלכותיה. במקום להצטער על מה שלא קיבלנו, עלינו לשמוח בחלקנו ולהבין שלעיתים ה"דחייה" היא בעצם הצלה משממים שחוסכת מאיתנו משא כבד שאינו צריכים לשאת.

בצל האמונה

המשך מעמוד קודם

הגדר שמגלה את רצון הלב

בכדי לבאר זאת, משתמש הגר"א ע"ה בביסוד משפטי עמוק מדיני "מקוף את חברו משלוש רוחותיו" במסכת בבא בתרא (ה. ב.). אמרו שאם אדם גידר את שדהו משלושה כיוונים ובכך הקיף גם את שדה חברו, אין בעל השדה האמצעי חייב לשלם לו, שכן הוא יכול לטעון שלא ביקש את הגדר הזו ואין לו בה תועלת כל עוד הצד הרביעי פתוח לרווחה. אולם, ברגע שבעל השדה האמצעי קם ובונה בעצמו גדר בצד הרביעי, הוא מגלה בדעתו שהוא הפך בשמירה על שדהו, ומכיוון שכך - עליו להשתתף בתשלום על כל ארבע הגדרות. זהו התירוץ המתוק שנתן הגאון מווילנא. הקדוש ברוך הוא גידר את האדם בשלוש גדרות של "על כרחך" - ביצירה, בלידה ובחיים. לכאורה האדם פטור מדין וחשבון כי הוא נולד בעל כורחו. אך ברגע שהאדם חולה או נמצא בסכנה, הוא עושה כל מאמץ שבעולם כדי להישאר בחיים. הוא פונה לרופאים, מוציא כספים ומחפש מזון, ובמעשיו אלו הוא "בונה את הגדר הרביעית". בהשתדלותו לחיות הוא מגלה דעתו שנוח לו בחיים והוא נהנה מהם, וממילא הוא הופך

לשותף ומחויב בדין וחשבון על כל מציאות בעולם.

זוהי כוונת התנא במשנה על פְּרָחָה אֶתָּה נֹזֵר, וְעַל פְּרָחָה אֶתָּה נוֹלָד, וְעַל פְּרָחָה אֶתָּה חַי. ואם תרצה לטעון שאינך מעוניין בחיים הללו, משיב התנא וְעַל פְּרָחָה אֶתָּה מֵת - כלומר שאינך חפץ במיתה ואתה משתדל בכל כוחך למנוע אותה. כיוון שגילית דעתך שחביבים עליך החיים, הרי שעל פְּרָחָה אֶתָּה תַעֲתִיד לַתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן.

לפעמים אנו מרגישים ש"זרקו" אותנו לתוך מציאות חיים שלא תמיד בחרנו בה, עם קשיים והתמודדויות שמרגישים כעול כבד. המאמר הזה מלמד אותנו שברגע שאנו בוחרים להילחם על החיים שלנו, לשפר אותם ולהתקדם, אנו בעצם חותמים על "חוזה שותפות" עם הבורא. החיים הם מתנה גדולה שאנו נהנים ממנה בכל רגע, וההכרה הזו צריכה להוביל אותנו לקחת אחריות על המעשים שלנו. אם אנו בוחרים לחיות, בואו נבחר לחיות נכון, מתוך הבנה שכל רגע של עמל והתמודדות הוא חלק מהחיות האמתית שלנו כאן בעולם.

הדרכה מעשית בפרשת השבוע

שמירת העיניים והפרנסה - כיצד משיעה הצעידה ברחוב על דמותנו הרוחנית?

ההבדל בין הבית לרחוב הסואן

כולנו מכירים את התחושה של היציאה מהבית בבוקר אל יום עבודה חדש. בתוך הבית פנימה אנו נמצאים במקום המוגן והטהור שלנו שבו קל לשמור על שלוה ועל מיקוד פנימי. אך ברגע שאנו דורכים ברחוב הסואן ויוצאים לדרכים מתחילים רעשי הרקע. המראות השונים בחוף קצב החיים והפיתויים הרבים משפיעים עליו ועלולים לשנות את המצב הרוחני שלנו ללא היכר.

בדיוק על ההבדל התהומי הזה שבין השהות בבית לבין היציאה לדרך עומדים צדיקי הדורות. בספר התהלים אנו מוצאים פעמיים את המילה 'אשרי' כפתיחה למזמור המסודר על פי אותיות האלף בית. הפעם הראשונה היא במזמור (פס. ה.) אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ שְׂתִיקוּ חֲכָמִים לְאִמְרוֹ בַתְּפִילָה יָחַד עִם פֶּרֶק תְּהִלָּה לְדָוִד (פסוק קמ"ח). הפעם השנייה היא בתחילת מזמור (ק"ט. א.) אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי דָרְךָ. הר"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה יוש המביאים זאת בשם הר"ק המימי מלובלין ע"ה עמדו על הבדל מהותי בין שני הפרקים הללו.

בעוד שאשרי יושבי ביתך מסודר באלף בית של אות אחת לכל פסוק, הרי שאשרי תמימי דרך מורכב משמונה פסוקים לכל אות. הסיבה לכך עמוקה ונוגעת לחינוך. אשרי יושבי ביתך משבח את האדם שיושב בביתו ולכן פניו נשארות זכות וטהורות כפי שהיו מבלי להשתנות. אך תמימי דרך מדבר על האדם הנוקק לצאת לדרכו החוצה וכשהוא יוצא אל השוק צורתו ותוארו משתנים לשמונה פנים. הוא כבר אינו יכול להישאר בתומו ובצדקתו כפי שהיה עד עתה כי הרחוב טובע בו את חותמו אם אינו נוהר בשמירת עיניו.

כך גם פירשו משמו של החוזה מלובלין ע"ה את הפסוק (במדבר ט"ז) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא שְׁהוֹר וּבְדָרְךָ לֹא הָיָה. התורה מסבירה מדוע האיש הזה טהור וזה רק משום ש'ובדרך לא היה'. כיוון שישב בביתו הוא לא הפסיד את קניינו הרוחניים שאדם עלול להילח לאבד כאשר הוא יוצא לדרכו ואינו שומר את עיניו כראוי מראיות אסורות. מסיבה זו אנו אומרים בסוף פרק אשרי יושבי ביתך תהלת ה' יְדַבֵּר פִּי אֶךְ בְּסוּפוֹ שֶׁל פֶּרֶק תְּמִימֵי דָרְךָ הָאֲרוּךְ וְהַמּוֹרֵכֵךְ אֵנוֹ אֹמְרִים תְּעִיתִי כִּשֶׁה אֲבָד. המסר הוא שהרצה לשמור על נכסיו הרוחניים ימנע את עצמו עד כמה שאפשר מלהסתובב ברחובות כדי שלא ימצא את עצמו חלילה בבחינת תעיתי כשה אובד. ואם בכל זאת חייב לצאת אשרי חלקו אם הוא מצליח לשמור על עיניו ומוחו טהורים על פי ציווי התורה (להלן טו. טז) וְלֹא תִתְּוֹרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם וְעַל כֵּךְ נֶאֱמַר אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי דָרְךָ הֵלְכִים פְּתוּרֵת ה'.

נסיעה שהיא ירידה

רעיון זה מאיר באור מופלא את הפסוק הפותח את תיאור מסעות בני ישראל (במדבר א' טז) וּבְנִסְעֵי הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אוֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבְחַנְת הַמִּשְׁכָּן יִקְיֹמוּ אוֹתוֹ הַלְוִיִּם. הפסוק מרמז לאדם שאפילו אם הוא הגיע למדרגת משכן וזכה לעשות את גופו מעון לשכינה הקדושה הרי שבנסוע המשכן אם הוא יוצא מארבע אמות של הלכה ומתחיל לנסוע ולשוטט ללא צורך, יורידו אותו והוא עלול לבוא לידי ירידה רוחנית מסוכנת. לעומת זאת ובחנות המשכן כאשר האדם עוצר את מרצתו נמנע מלשוטט בחוצות ושומר על עיניו הרי שיקימו אותו והוא יזכה לתקומה ועלייה.

ההשתדלות היא רק רסן למנועת קטרוג

כאן יכול אדם לשאול מדוע נגזר עליו להתגלגל בדרכים לצורך פרנסתו. על כך משיב החוזה מלובלין ע"ה במשל נפלא על סוס שמובילים לשוק עם רסן בפיו כדי שיקפצו עליו קונים אך בביתו מסירים את הרסן ונותנים לו אוכל בשפע. כך גם ישראל נראים כלפי חוץ כעמלים כדי למנוע קטרוג מאומות העולם אך בביתם פנימה מעניק להם בורא עולם כל טוב. ההשתדלות בדרכים היא רק מצנע כלפי חוץ. לכן כאשר אדם שומר את עיניו בשוק ומשים עצמו כעני שאינו נהנה ממראות אסורים הוא משיג את תכלית העניות ומנוע את הקטרוג. בזכות קדושה זו הוא יזכה לשפע רב בביתו מבלי להיפגע ברחוב.

כך גם פירש המהר"ל מפראג ע"ה בספרו גור אריה (בראשית מא טז) שיוסף הצדיק זכה להיות משיב הארץ רק בזכות ששמר על קדושת עיניו כי השמירה על הקדושה היא המפתח האמיתי לשערי הפרנסה.

ההוראה למעשה:

כולנו רצים אחרי הפרנסה ולעיתים אנו משכנעים את עצמנו שכדי להביא פרנסה הביתה אנחנו מוכרחים 'להסתדר' עם מה שהרחוב מציע גם אם הדבר מזמן לנו ניסיונות במראה העיניים או התפשרות רוחנית בשם ההשתדלות. המאמר הזה הופך לנו את אופן המדידה ומגלה לנו שההשתדלות בחוף היא רק רסן וכיסוי עיניים שמיועד למנוע קטרוג בשמיים. אם נדע להוריד את העיניים ברחוב להתעלם מהפיתויים ולהתנהג 'כעניים' שאינם ניזונים ממראות אסורים נחסוך מעצמנו את הירידה הרוחנית הקשה. בורא עולם יראה שאנחנו כבר מוותרים על תענוגות העולם החיצוני למענו ויפתח לנו את שערי השפע בבית פנימה מבלי שנצטרך להכתיים את הנשמה שלנו בדרך.